

Ett land där är till salu.

Skolan är i skottgluggen just nu. Regeringen har just lagt en proposition om stora förändringar i skolan, med skärpta krav på lärare, avskaffande av IV-programmet, fler disciplinära åtgärder bland mycket annat. Under tiden står lärarna inför ett nollbud i avtalsförhandlingarna. Alex Fuentes ser en lång utveckling bakom dagens skola. Kommunalisering, nedskärningar, ökad segregation, skolpeng... och friskolor i händerna på John Bauer, Ultra Education AB, Kunskapsskolan AB, Pyslingen, AcadeMedia, Infokomp och Baggium. Hur gick det med ambitionerna om "världens bästa skola"?

Snart kommer Lärarnas riksförbunds och Lärarförbundets ledningar att återigen bekänna färg när de sätter sig vid förhandlingsbordet med arbetsgivaren (Sveriges kommuner och landsting): det är dags för ett nytt avtal. Som den odemokratiska traditionen bjuder är medlemmarna i båda lärarförbunden i praktiken utestängda från att säga sin mening om vilka krav man bör ta strid för inför det nya avtalet.

Vad är det som har hänt under de senaste åren och som utgör premisserna inför det kommande läraravtalet?

Skolan är en av samhällets allra viktigaste institutioner. Det finns inget val; alla måste gå i skolan och skolan är till sin natur normerande och formerande, eller deformerande om man så vill.

Det heter att skolan producerar kunskap, men kunskap är knappast ett entydigt begrepp. Klart är emellertid att skolan i allra högsta grad är en institution och en mäktig apparat som reproducerar redan existerande

kunskaper och idéer. Fast det är mer sanningenligt att säga att skolan fortplantar den styrande ideologins värderingar: det vill säga i huvudsak den härskande klassens behov av vad man vill ha för kunskap.

I lärtidningarna basunerar man ständigt ut att det krävs en "ny vetenskapligt grundad kunskap" för att klara morgondagens krav. Man försöker få det till att kunskap är ett slags objektivet koncept och att skolkraven därmed är opartiska. I själva verket är det näringslivets ensidiga intressekrav (näringslivet är en tung remissinstans när det blir dags att slå fast läroplanen) tillsammans med inslag från pedagogisk expertis, som lämnar sina avtryck när riksdagen fattar beslut om vad man ska kräva av eleverna i skolan.

Vi får därmed ett ideologiskt styrande dokument som hela utbildningsväsendet rättar sig efter; främst lärarna och eleverna, och i och med det påverkas generation efter generation. Det gör att skolan i huvudsak producerar den typ av arbetskraft som kapitalisterna i olika konjunkturen behöver i sin ständiga jakt efter profit och överprofit. Detta har blivit tydligare i skolan under de senaste årtiondena.

Som en följd av borgerlighetens ideologiska avregleringsgrundsatser infördes för cirka tjugo år sedan något som i skolan kallas "målstyrning" med följderna att staten avsåg sig ansvaret för skolan. Detta var ett led i en världsomspännande borgerlig offensiv som också har präglat utbildningssystemet i Sverige. Kommunaliseringen av skolan iscensattes till exempel 1989-90, det var från början en diskret process som styrdes av ledande socialdemokrater.

Från att ha varit statligt styrd överfördes skolan till kommunernas domäner, vilket genom åren har gett upphov till uppenbara försämringar. Bedrövligheter i form av bland annat nedskärningar har lett till kraftiga tillbakagångar och bidragit till en ökad klassmässig segregation i landet. Vi har fått skolreservat hos överklassen och segregerade skolor i de så kallade multikulturella områdena.

Vi, både lärare och allmänhet, är inte ensamma om att inse tendensen. I Skolverkets egen kunskapsöversikt från 2009 ("Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?") står det till exempel att läsa att "skolvalreformerna" som gått hand i hand med den åtstramningspolitik som pådyvlats skolan "har bidragit till att skolsegregationen har ökat".

Näringslivet är en tung remissinstans när det blir dags att slå fast läroplanen.

Är det bra för framtiden med ökad segregation? Det är högst tvivelaktigt. Ökad segregation går inte att harmonisera med politikernas prat om att de vill åstadkomma "världens bästa skola".

Lärarna gör inte tummen upp för reformfientliga ingrepp à la Göran Persson. Lärarna protesterade förvisso mot kommunaliseringen när det begav sig, men motreformen infördes ändå. Som komplement till detta socialdemokratiska verk införde den borgerliga regeringen i början av 90-talet "skolpengen", det vill säga en prislapp på varje elev oavsett om eleverna gick i skolan i en rikemanskommun eller i en ekonomiskt eftersatt kommun. Skolpengen började följa med till det område och den skola där eleven gick, några hänsyn till befintliga behov fanns inte med i bilden. Det är "marknadens" mekanismer som har styrt trenden.

"Man har slutat se eleverna som människor utan som tusenlappar", som Bengt Göransson, före detta kultur- och utbildningsminister, uttryckte saken på ett seminarium i Stockholm. Kommunaliseringen blev således ytterligare ett steg i människosortering och vårdslöshet när det gäller elevernas reella behov samtidigt som man sporrade girigheten. Lärarnas arbetsvillkor har gått i samma spår.

Lärarnas femåriga avtal i början av år 2000 skulle – hävdade lärarförbundets ledningar då – garantera lärarna en löneökning på 10,5 procent, men så blev det aldrig. I själva verket var det så att arbetsgivaren band lärarna till både händer och fötter och fackförbundsledningarna sa ja och amen och skrev på avtalet. Man talade då bland annat om att lärarprofessionen skulle präglas av gemensamma intressen och ett gemensamt ansvarstagande mellan parterna och av ett arbetslagstänkande bland lärarna.

Handlade det om klen begåvning? Lönerrevisionen, enligt samma avtal, innebar faktiskt en "individuell lönesättning" utifrån kriterier som pedagoger inom förskola och fritidshem samt lärarna i skolan uppfattar som godtyckliga, och där löneutvecklingen blivit allt annat än det lärarna blev lovade från början.

Att man köpte grisen i säcken är inget Lärarnas riksförbunds- och Lärarförbundets ledningar har velat erkänna; sedan dess har man skrivit ytterligare liknande flerårsavtal som om ingenting hänt. Arbetsgivarsidan lyckades sålunda effektivt, med lärarfackledningarnas aktiva stöd, i sitt uppsåt att tillintetgöra lärarnas samhörighet, försvaga facket, och skapa stor osäkerhet och osämja inom hela lärarkåren. Pedagogiskt självmål.

Själva vitsen med att vara med i en fackförening har från tidernas begynnelse varit att tillvarata och stärka medlemmarnas intressen liksom kollektiva handlingskraft gentemot arbetsköparna. Men i och med läraravtalet från 2000-talet, vars huvudinnehåll sedan förlängts gång på gång, har varje individ inför nya löneförhandlingar hamnat helt ensam gentemot arbetsgivaren. Ensam är inte stark gäller inte för lärarna, tycks man mena.

Det är svårt att tänka sig någon annan utveckling i ett läge där fackledningarna själva gjort sitt yttersta för att övertyga lärarkåren om att arbetsgivaren och lärarna inte alls har olika sårintressen. Många lärare undrar idag varför man ska vara med i facket när fackledningarna retoriskt predikar en sak men i praktiken gör gemensam sak med dem som

FOTO: LINN HJORT

Friskolorna

borde vara motparten genom att prioritera samverkan med en arbetsgivare som följer i näringslivets arbetarfientliga fotspår.

Det senaste utspelet från Sveriges kommuner och landsting är följaktligen att lägga fram ett centralt nollbud i avtalsförhandlingarna.

Skolan har på så sätt blivit ytterligare en bricka i ett cyniskt kapitalistiskt spel. Gamla borgerliga klichéer såsom "valfrihet" där plånboken alltid styr, har fått sällskap av nya begrepp. Det bollas fram och tillbaka med ord såsom "friskolor" (förskönande omskrivning för privatskolor), "koncern" det vill säga skolförvaltningsledning som själva ser sig som aktiebolag, dotterföretag och moderbolag och så vidare.

"Brukare" och "kunder" (elever och föräldrar), "skolpeng" (pris på en elev), "sund konkurrens" (kommunala skolor i ett och samma rektorsområde kan i praktiken stjäla elever från varandra), "entreprenöriellt lärande" (lära eleverna att starta företag) och så vidare.

Borgerliga ideologer vill gärna framhålla att det är skillnad på en "fristående" skola och en privat skola. I det första fallet skulle vi stå inför privata aktörer som driver skolan med skattefinansierade pengar och i det senare privata intressenter som driver skolan med egna pengar. I båda fall handlar det om hungriga skolkapitalister som vill tjäna pengar på barnen och gör det framförallt med hjälp av kommunala medel via skolpengen.

Att en del skolkapitalister är mäktigare än andra och i början lägger till egna pengar förändrar i sak ingenting; i båda fallen vill man maximera vinsten. Det är naturligtvis diametralt motsatt mot att se till barnens bästa. Vi har idag ett land där skolan är till salu. För att bekräfta den inslagna borgerliga vägen har socialdemokraterna, på senaste partikongressen i fjol, bestämt sig för att legitimera etableringen av flera "fristående" skolor och

därmed underlätta för företagsägare att skolasig på skolbarn.

Målet med en progressiv skola, "en skola för alla" som det hette förr i tiden, är idag ett minne blott. Den borgerliga förda politiken har omvandlat det gamla framåtsträvande målet till en "marknadsanpassad" skola där allehanda profitörer härjar fritt med hjälp av skattebetalarna.

Den så kallade friskolereformen infördes 1992 och privatskolorna har sedan dess vuxit som svampar ur jorden. Läsåret 1991/92 fanns det 90 "fristående" skolor medan man läsåret 2008/09 hittade 677 sådana skolor, vilket omfattar tio procent av landets elever.

De stora företagen i sammanhanget är John Bauer, Ultra Education AB, Kunskapsskolan AB, Pysslingen, AcadeMedia, Infokomp och Baggium. Privatskolorna drivs som sagt uti-

Det heter att skolan producerar kunskap, men kunskap är knappast ett entydigt begrepp.

från snäva kommersiella intressen, även religiösa skolor finns med i bilden men det är en mera sekundär aspekt.

"Friskolorna" omfattas dessutom inte av offentlighetsprincipen, om nu någon trodde det, vilket öppnar möjligheten för skumma affärer av allehanda slag. "Marknaden" har nu också intensifierat affärsverksamheten genom att ansöka om att bedriva privata förskolor ("dagis") och allt fler privata fritidshem.

"Friskolor" får visserligen inte ta avgifter,

men å andra sidan behöver de inte göra det eftersom de finansieras med kommunala medel; "skolpengen" går till skolans ägare och vinsten tillfaller inte skolan utan just ägaren. "Det sociala ansvaret" som enligt Skolverket kommunala skolor är skyldiga att ta gäller inte privatskolorna; "fristående skolor" kan, enligt Skolinspektionen, neka att ta emot elever som är i behov av särskilt stöd. Det ingår i det som kallas "cream skimming", man väljer vilka elever man tar in. Elever med specifika behov tas inte emot, de kostar extra pengar i form av bland annat specialpedagoger, skolpsykologutredningar, talpedagoger, elevassistenter och så vidare.

Något krav på att ha studie- och yrkesvägledare och skolkuratorer gäller inte heller i skolor som drivs av egna skolföretagare, det är själva poängen när man satsar på att tjäna pengar på barnen. De som äger skolorna anställer dessutom färre lärare, ofta obehöriga,

och betalar därför lägre löner samtidigt som klasserna tillåts bli större jämfört med de kommunala skolorna. Motiveringen är att eleverna ska vara "självgående".

Lokalhyran står kommunerna för, varför man också har börjat ta sig in i skollokaler där kommunen är huvudman, man hyr då en del av en skolsköterska eller någon tjänst och så utökar man vinsten. Frikostiga kommunala bidrag för hyra, driftmedia, underhåll, kapitalkostnader, administration och så vidare för "friskolor" och nedskärningar i kommunala skolor.

Sticker i ögonen? Det handlar knappast om någon formidabel pedagogik i privata skolor, utan om profiter som hamnar i privata fickor. Sett ur ett samhällligt perspektiv är detta ett fullkomligt idiotiskt sätt att dränera kommunala skolor.

Alex Fuentes

